

O F E N Z I V A

Vojaška ocena *Temeljev Osvobojenja*

Ko v naslednjem podajam potek ofenzive *Temeljev Osvobojenja* moram, kot bivši usposobljeni partizanski *pešadijski oficir*, najprej poudariti svoje občudovanje nad njeno improvizirano udarnostjo in njeno slovensko temeljitostjo. Kljub občasnemu navideznem neredu je stekla točno po načrtu. V istem jutru, pred mojim nastopom, so partizani na kočevski postaji potegnili iz našega vagona domobranca Antona Trošta. Samo eden jim je manjkal do količine po operativni dispoziciji. Samo enega so tedaj odpeljali.

Načrtovane akcije so se točno izvajale.

Slovenski Domobranci so padli v roke *NOBorcev* nepričakovano, kot nezrelo jabolko. Od Vetrinja do začetka ofenzive *Temeljev Osvobojenja* je pretekla zelo kratka doba. Opisujem jo v „Trideset Srebrnikov“.

Tedaj se je poveljstvo *NOV* šele zavedlo, s čim je bilo nepričakovano obdarovano in v kako kratkem času bo treba pripraviti veliko ofenzivo proti izročnim domobrancem.

Toda ofenziva se je srečno iztekla. Njen gladki potek, posebno pa še njena konspirativnost gotovo niso bile samo Mačkove solze. Vsaka taka vojaška operacija zahteva skrbnih priprav. Očividno so bile pod medvojno partizansko nočno okupacijo večje ali manjše likvidacije slovenskih (N)-*izdajalcev* po krajevnih *taktičnih edinicah NOV* samo nujno potrebne orožne vaje za urjenje borbenih kadrov in za namene končne, odločilne bitke.

Borbeni duh za *Temelje Osvobojenja* zadolženih partizanskih edinic je bil na višku, demoralizacija podarjenega, a dotlej nepremaganega sovražnika popolna, orožja, gorjač in žice je bilo dovolj, dobava municije brez težav, poznavanje terena je bilo tudi odlično. Vsa partizanska *borbena sredstva za Upor proti že mrtvemu Nacizmu* so bili pri roki. Toda če drugega ne, zaradi strateške konspirativnosti same je bilo treba premostiti hude ovire.

Prav v tem se je izkazala vojaška genijalnost NOBorcev od najvišje do najnižje stopnje. Konspirativnost *Temeljev Osvobojenja* je vzdržala skoraj pol stoletja.

Prav dobro sem na lastni koži občutil to vojaško dovršenost načrtovalcev *Temeljev Osvobojenja* in njihovih izvrševalcev. Na posameznih mestih to še posebej poudarjam. V začetku ofenzive so se gotovo bile pokazale majhne pomanjkljivosti a so se najbrže sproti popravljale in izboljševale. Ko sem prišel jaz na vrsto je ta *osvobodilni slovenski vojaški stroj* že stekel kot namazan, brezhiben, kar je samo nov dokaz za *slovensko osvobodilno prizadetost in za njen Upor proti že mrtvemu Nacizmu*.

Operativni načrt *Temeljev Osvobojenja*

Takrat so se že prav jasno razločila posamezna obdobja ofenzive. Brez težave jih delim na sledeče stopnje:

1. stopnja - V Kočevju: Uklepanje -- (vezanje) razoroženih ujetnikov;
2. stopnja - Nakladanje in prevoz uklenjenih do bližine fronte;
3. stopnja - V Kočevskem Rogu: Razkladanje in sezuvanje uklenjenih sovražnikov;
4. stopnja - Špalirna Brana;
5. stopnja - Razvezavanje in slačenje ujetnikov;
6. stopnja - Gonja nagih ujetnikov na fronto;
7. stopnja - Zaplemba zlatega zobovja in pokol sovražnikov.

Operacija Trideset Srebrnikov se pravzaprav kar prelija v uničujočo ofenzivo *Temeljev Osvobojenja* proti ujetim domobrancem. Ni lahko razločiti, kdaj je končala prva in kje je začela druga. Po mojem mnenju je nastopil ta trenutek takrat, ko so *NOBorci* zvezali domobrance s pomočjo ukane, da jih vozijo na sodišče.

S to prevaro je bil podan jasen namig, da se je končno *reševanje (Endlösung)* domobranskega vprašanja v resnici začelo.

Uklepanje razoroženih ujetnikov v Kočevju

N a c e s t i

V mestu Kočevju smo. Junija 1945. Odhajamo, zastraženi, od našega jutranjega napajanja. Prav nič si nismo v svesti, da se je z njim zaključila operacija Trideset Srebrnikov in da se ze začenja proti nam ofenziva *Temeljev Osvobojenja*.

Prav pisana zajeta vojska smo. Vsi kosmati, ker se že več kot teden dni nismo brili. Od lakote oslabei, skoro vsi že brez kap, brez pasov pa prav gotovo. Ta ali oni še brez vojaške bluže ali bos, brez čevljev. To vse je moralo ostati v šentviškem taborišču, v Škofovih zavodih, kjer smo se morali na silo slačiti in oblačiti pa zaradi pretepavanja ni bilo časa za pravo oblačenje. Tudi se je tu in tam kakšen *NOBorec* polakomnil vojaške bluže ali čevljev. Od Št. Vida naprej tudi moja dva čevlja nista bila več par.

V zameno so nam pa partizani že v kranjskem taborišču podarili uši, ta zmagoviti in zagrizeni simbol *NOB*. Razpasle so se in tudi te sedaj uživajo v svojem osvobodilnem zmagoslavju.

Težko bi rekel koliko nas je, še približno ne. Čez tristo nas je prav gotovo. Hodimo v četvero-, pravzaprav v šesterostopih, saj ob vsakem domobranskem četverostopu koraka na vsaki strani po en junaški partizan s pripravljeno puško ali pa brzostrelko. Kljub temu, da smo taki, takšna napol oblečena, zajeta vojska brez orožja, se nas še vedno boje, ali nas pa skušajo prikriti pred pogledi radovednih meščanov.

Teh pa ni videti nikjer. Najbrže so v strahu, da bi morali kasneje tajiti to, kar so tisti dan na cesti opazili. V Kočevju je bilo nekaj beguncev pred Nemci iz Gorenjskega in pred partizani iz Dolenjskega. Med njimi bi bilo težko zbobnati skupaj takšno naščuvano drhal, kot je bila tista, ki nas je pozdravljala v Kranju ali Ljubljani.

Morda pa le kdo kuka skozi okno. Videti ni. Samo sonce nas obseva na naši poti.

Preidemo pod oboki kočevski grad, a pot na most čez Rinžo nam brani tam stoječa straža. Kolona mora na desno, naprej po cesti. Pred njo partizanska prednja straža, za njo zaščitnica. Z Mihom sva nekje v sredi kolone.

Miha se me drži kot klop, a ne da bi mu to zameril. Miha Benčina, po domače Mojškern iz Vinic nad Sušjem je moj star prijatelj. Tudi na oklopnem vlaku sva služila skupaj. Bolj slaboten in manjši je od mene.

Kmalu po križišču se naša prednja straža razprede čez cesto in jo zapre. Kolona ne more drugam kot na desno, na dvokrilna vrata širokega enonadstropnega poslopja. Naša častna straža nam naredi pred vrati špalir in nas priganja naprej.

Drenjamo se skozi vrata, še vedno v štiristopih.

Kratek hodnik nas vodi v obširno in visoko vežo z balkonom - hodnikom v prvem nadstropju. Na koncu našega hodnika vodijo na vsaki strani navzgor stopnice v nasprotni smeri. Na sredi med tema dvema stopniščema pa stoji partizan in nas deli na dvojce, na dvostope. Z Mihom sva v desnem dvostopu, na desne stopnice morava.

Tam pa že čaka Jože Starc, po domače Starčkov iz ribniške lončarske vasi Prigorica. Poznal sem ga. Ko so pred leti v Sušju pri sosedu zidali hišo je on mešal malto. Potem se je pa iz očitega vaškega stremuha razvil v zgrajenega narodno-osvobodilnega borca.

Malo počaka, da odide prejšnja skupina, nato pa nas odšteva po parih: „Eden, dva deset. Teh deset parov hitro gor v sobo - marš!”

Naenkrat smo na vrhu. Tam nam na desno po hodniku brani partizan, na levi strani pa nam drug partizan kaže v odprto sobo, drugo po vrsti.

Na vratih pa spet stoji partizan in nas, pare, deli na dvojce, v dve vrsti. Leva mora na levo stran klopi, druga pa na desno od nje. Deljenje iz štiristopov v eno samo vrsto je vzgledno organizirano.

Soba ni posebno velika, okno ima na cesto. Prazna je, samo dolga klop jo od okna proti vratom deli na dvojce. Klop nima naslanjala. Na njej opazim šope za komolec dolgo nasekane žice, takšne za vezanje lončene posode. Tudi klešče za privijanje žice so tam. Najbrže prostovoljen dar od strani ribniške lončarije za narodno osvobodjenje.

Razvrstimo se ob klopi, midva z Mihom spet nekje na sredi. Miha, zgleda, je kar smuknil za menoj na levo.

Za nami je že na vratih Starčkov Jože. Govori nam na glas, počasi, mirno, kot da bi se hotel opravičevati.

„Od tu vas bomo peljali na sodišče. Toda včeraj je eden od domobrancev tam ubil stražarja, zato vam moramo sedaj zvezati roke. Obrnite se v steno, zavijajte si rokave in roke na hrbet!”

Kaj moremo drugega, kot da ubogamo. Starčkov Jože nas začenja vezati z žico s klopi. Na njeni drugi strani

opravlja isto delo nekdo drug. Žice je cele šope. Dovolj je bo še za mnogo vrst, ki prihajajo za nami.

Od okna sem še vidim, da Jožetu tam stoječi nekaj ponujajo. Spominki so, kolikor jih še imajo. Z vezanjem na moji desni je kmalu gotov, pride do mene in se mi spet s prav umirjenim glasom opravičuje:

„Saj ne bo dolgo, kmalu boste tam!”

„Me poznaš?” ga vprašam.

Prikima.

„Prosim te, izroči tole mojo sliko moji materi, da bo vedela, kje sem”.

„Bom!” mi odgovori in vtakne sliko v žep.

Ne vem po kakšnem naključju mi je slika še ostala v prsnem žepu moje civilne srajce.

Za hrbtom mu pomolim zapestja - kost na kost, ne ploskev na ploskev. Računam, da si bom kasneje vezi lahko nekoliko olajšal. Veže me samo enkrat okoli zapestij, na vrhu pa trdo, prav trdo privije z močnimi zavoji. Nisem čutil, da bi rabil klešče. Ribniški lončarji niso od muh.

Za menoj je na vrsti Miha. Isto umirjeno opravičevanje, isti postopek. Ko opravi z njim zgrabi še za najina komolca, mojega levega in Mihovega desnega, ju stisne skupaj in ju čez rokave močno zveže, prav kot prej zapestja.

Kaj pa to pomeni?! Na sodišče ne vodijo jetnikov zvezanih skupaj tudi v komolcih! Od druge strani klopi zaslišim še mlad glas.

„Ne tako trdo, saj mi bodo roke odpadle!”

„Saj jih ne boš več rabil!” je tolažilni odgovor.

Nobenega dvoma ni več. Medvojni kočevski proces, morišča v Jelendolu in Mozlju se bodo ponovila. Pripraviti se je treba na *takšno* osvobojenje.

O kakšnem olajšanju vezi ni govora. Prsti ne morejo doseči zavojev. Kakor hitro se pa zapestje kaj premakne, se tenka žica že zareže v kožo.

NOBorci so tudi v pripravi za končno zmago temeljitejši od nacističnega okupatorja. Nikjer nisem bral, da bi nacisti svoje žrtve tirali na pokol zvezane v komolcih. To

je nov, plemenitejši način humanitarnega postopanja z izdanimi ujetniki. Vse za Upor proti Nacizmu!

Pojavijo se prve bolečine. Že žica v zapestjih skeli, da moram stiskati zobe. Roki, zvezani na hrbtu moram držati čim višje ali postrani, da se zvezana komolca ne prepirata med seboj. Ko dvignem lakti na hrbtu, sili glava zaradi ravnotežja naprej. Kakršen koli gib od katerega koli od obeh vpliva na komolca in s tem na lastno in sosedovo zapestje. Ne traja dolgo, da se izza žice začenja cediti kri.

Doslej je v sobi trajal mir. Slišati je bilo samo šepetanje ali pa tiho govorjenje. Kar naenkrat me pa pretrese Starčkovo rjojenje: „Marš dol bele kurbe, tam vas že čakata Rupnik in Rožman!”

Ozrem se in vidim, da smo že vsi zvezani.

Starčkov Jože je vendarle našel priliko, da se izkaže s svojim osvobodilnim junaštvom.

Zdaj kriči in mlati s krepelcem v roki.

Tukaj moram pojasniti pomen dveh osvobodilnih skovank, ki ju rabim skozi vse Temelje Osvobojenja. Zdeli sta se mi potrebni, da se izognem podrobnemu a stalnemu, ponavljajočemu se in zato puščobnemu opisovanju junaštev NOBorcev.

OSVOBODILNI NAPAD je najbolj značilen in edinstven izliv herojstva NOBorcev za dosego Narodnega Osvobojenja. Pomeni pa klofutanje, pretepavanje, brcanje in druge vrste mehčanje zvezanih sovražnikov s krepelci, palicami, drogovi, sponkami od pasov, žilavkami, gorjačami, betičnicami (deli cepcev), tudi z noži krivci, privezanimi na palice. Vse to pa po glavi, v obraz, po ramenih, hrbtih, v dimlje - kamor pač pade.

Spretnost, stopnja in silovitost te borbe so bile odvisne od narodno osvobodilne zavednosti soudeleženihi NOBorcev, ta pa v nobenem primeru ni bila majhna. Njihova izurjenost v rabi takšnega osvobodilnega orodja ni bila nič manjša.

Po pravilih vojaške umetnosti mora vsak napad spremljati divje vpitje. Dviga naj pogum pri napadalcih in prestraši naj napadene.

Pri Osvobodilnem Napadu je to nalogo opravljal KURBIN HURA. Njegovo rjojenje pa je bogatila vsa partizanska besedna zakladnica.

Oprostiti se moram za rabo teh dveh besedi. Utegneta žaliti marsikatero neosvobodilno uho. Toda brez izpeljanke besede kurba bi nobena druga skovanka ne premogla tiste prepričevalne žlahtnosti, ki je bila bistvo rjojenja NOBorcev nad zvezanimi domobranci.

BELI KURBI je treba dodati samo še imena kakšnega dela človeskega telesa, imena Rožmana in Rupnika, imena živali, predvsem tiste, ki skrbi za šunke, zabeljenimi in pobeljenimi z množico pridevkov in pridevnikov iz partizanske osvobodilne folklore.

V taki pestri mešanici se je razvila izredno bohotna slovenska osvobodilna gramatika, simbol slovenskega Upora proti Nacizmu. Predstavlja še vedno tako junaški izraz visoke slovenske

kulturnosti in humanitarnosti NOB, da bi že zdavnaj morala postati predmet kakšne doktorske disertacije tovarišev iz Fakultete za Sociologijo, Politične vede in Novinarstvo Univerze Edvarda Kardelja.

Toda zaenkrat ta gramatika, ta skriti slovenski kulturni zaklad, še dremlje kot kralj Matjaž v nepristopni literarni votlini zakladnice OF in NOB. Potreben bo pravi slovenski junak, da jo spravi na dan.

Tedaj bodo pa imeli tovariši zgodovinarji najbrže več let dela, da jo popolnoma razčlenijo in pravično ugotovijo njen delež pri smrti fašizma.

OSVOBODILNI NAPAD in KURBIN HURA sta se ponavljala skoro na vsak korak. Omenjam ju samo tedaj, kadar bi molk o njima povzročil obledelo ali pomanjkljivo sliko pomembnih dogajanj, z njima zabeljenih.

Z Osvobodilnim Napadom in Kurbinim Hurajem se je torej pred našimi očmi prelevil v pristnega Narodno Osvobodilnega Borca Starčkov Jože, tisti, ki mi je še pred nekaj minutami obljubljal, da bo izročil mojo sliko materi.

A slika ni nikoli našla poti do nje. Če je Jože ni zadržal za sebe, da bi si z njo postavil temelj svoji lastni družinski legendi njegovega osebnega osvobodilnega junaštva, potem utegne ta moja slika viseti kje v kakšnem muzeju NOB kot trofeja iz ene izmed tolikih *slavnih zmag* Narodno Osvobodilne Vojske.

Č a k a n j e

Razume se, da sva bila z Mihom, kot vsi drugi, zmedena zaradi nenadne bojne vihre, ki se je kot strela iz jasnega razbesnela nad nama. Hitro na vrata, na hodnik in dol v vežo!

Toda to je lahko reči. Če si zvezan sam, lahko še poskakuješ po eni nogi, če je treba. Dvojici, zvezani v komolcih je to nemogoče. S korakanjem, posebno ker je neusklajeno, drug drugemu povzročava bolečine. Poskušava koracati in usklajevati korake, a sta že nad nama *Osvobodilni Napad* in *Kurbin Hura* od podivjanih stražarjev. Na stopnicah se komaj zadržujeva, da ne bi kričala od bolečin.

Nobena tolažba ni za naju to, da nisva sama. Na vseh obrazih vidiš tisto težko, zadržano boleost.

Vse gre prepočasi naprej. Tisti, ki so na stopnicah pred nama, si prav tako ne morejo nič pomagati, saj sta stalno nad vsemi *Osvobodilni Napad* in *Kurbin Hura*. Kmalu ne bo več mesta na koži, kamor ne bi padel osvobodilni udarec.

Šele ko prispeva v pritličje, v vežo, se čutim toliko olajšanega, da se razgledam okoli sebe.

Veža je od stopnic proti ozadju bolj dolga kot široka. Na moji levi strani ima velika, dvokrilna vrata na dvorišče ali kaj. Pravkar so se zaprla. Za njimi slišim brenčanje tovrnjakov. Na moji desni strani so okna, pod katera so se namestili naši napadalci.

Sedaj so spet v borbi.

Pred vrati, na levi, je nastala praznina. Pustili so jo tisti, ki so odšli na sodišče. Razumljivo je, da nihče ne sili na njihovo mesto. Potrebni so *Osvobodilni Napadi* in *Kurbini Huraji* borcev od zadaj, od oken, da se praznina na levi napolni. Med temi navdušenimi priganjači opazim Jožeta Gornika, Pezinovega iz Kota, z njegovimi velikimi ušesi.

Vidim, da so nekateri domobranci zvezani v troje. Večinoma so to člani ene družine ali pa je kakšen ostal brez

para. Tak, sam samcat, četudi zvezan v zapestjih na hrbtu, bi bil še vedno nevaren junaškim NOBorcem.

Sestop novih parov iz stopnišč je prenehal, veža se je precej napolnila. Na obeh straneh vrat stoje osvobodilneži z našitki. Eden od njih, zdi se mi, da je komandant vezanja, se spomni in zavpije na ves glas: „Ali je kdo kaj žejen?”

V začetku se nihče ne oglasi. Nazadnje pa le nekdo iz srede dvigne glavo: „Jaz bi rad malo vode!”

Osvobodilni Usmiljeni Samarijan pa zagrabi podajač, ki je stal ob vratih, dolg za dva metličja ročaja, podoben podajaču za snope v kozolec in ga zaluča naravnost v obraz prosečega: „Na, tu jo imaš!”

Stok in kri. Pa tudi očitajoč glas Janeza Šilca, po domače Šinčevega iz Sajeveca, mojega bivšega sošolca v ljudski šoli. Prepoznam ga po glasu, potem pa še po obrazu:

„Ali si res mislil, da ti bodo dali vode? To niso ljudje. Ne poznajo nobenega usmiljenja. Kako si mogel pričakovati kaj takega od njih! Zdaj boš pa že vedel!”

Nihče več ne prosi vode. Samo stojimo in čakamo. Tudi čakanje z žicami v zapestjih postaja vedno bolj boleče in mučno. Oziram se po zvezanih in nekatere tudi prepoznam.

To so:

Šilc Leopold, po domače Bučkov iz Sajeveca, zvezan skupaj z Janezom Klunom, tudi iz Sajeveca;

Zidar Anton, po domače Joškov iz Sušja, družinski oče treh otrok;

Lovšin Rudolf, po domače Kočevarjev, čevljarski pomočnik iz Sušja;

France in Jože Levstik, po domače Antonova iz Goriče vasi;

France Dejak, po domače Žnidarjev iz Dolnjih Lazov, skupaj zvezan z

Jožetom Prelesnikom, po domače Pečkovim iz Goriče vasi;

Vinko in Anton Lovšin, skupaj zvezana brata iz Goriče vasi;

Jože Marolt iz Žlebica, iz domobranskega tehničnega oddelka, skupaj zvezan s svojim 13 letnim sinom, ki ni bil domobranec.

Od NOBorcev tam prepoznam, najprej iz Kurbinih Hurajev po njegovem značilnem glasu, navrh ga pa zagledam

tudi pri vratih: Arko Andreja, po domače Lisjakovega iz Lipovščice.

Z Mihom sva zatopljena vsak v svoje lastne misli. Od časa do časa izmenjava par besedi. Najbolj ga skrbi njegov brat, da ne bi bil vrnjen iz Vetrinja.

Kasneje sem izvedel, da je bil vrnjen in umorjen v Teharjih.

Zaslišimo spet ropot tovornjakov. Več jih je kot dva. Očividno vozijo v skupinah. Najmanj dveh. Pri vsem našem mučnem čakanju so se le prehitro vračali od sodišča, ki ni bilo v Kočevju.

Vrata se odpro, zvezani pari odhajajo, tudi odličnikov pri vratih je vedno manj.

Vrata se zapro, spet je praznina spredaj, spet *Osvobodilni Napad in Kurbin Hura* od zadaj.

Ko se vrata tretjič zapro, se znajdeva z Mihom prav pri vratih.

Prva sva za naslednji transport.

**Nakladanje in prevoz uklenjenih
do bližine fronte**

N a t o v o r n j a k !

Spet so tovarnjaki na vratih, a njihov hrum kmalu preneha. Stražarji naša vrata na široko odpro.

Pred nama stoji majhen tovarnjak z zadnjim delom proti nama. Stranice njegove nakladalne ploščadi niso niti za meter visoke. Sprednja, pri kabini, je nekoliko višja, zadnja je spuščena za nakladanje. Za njo, kot stopnica, lesen panj.

Na ploščadi tovarnjaka stojita, vsak v svojem sprednjem kotu, dva partizana z brzostrelko čez prsa in z gorjačo v roki. Zadaj, ob strani spuščene stranice stoje tudi partizani, bodisi za stražo, bodisi zato, da si napasejo svoje osvobodilno zmagoslavje.

„Marš!” in že zakoračiva nerodno proti tovarnjaku.

Tam pa se začnejo težave.

Na panj morava stopiti obenem, Miha z desno, jaz z levo nogo. Toda vezi skelijo, pognati pa se morava skupno. Tako stopiva na panj, kolena presežejo ploščad tovarnjaka in oba se z zamahom prekobaliva nanjo, da si komaj rešiva glavi pred udarcem ob tla.

Partizan v levem kotu že vpije: „K meni, sem!”

Poskuša se po kolenih dokobaliti do njega. Razdalja je kratka, niti tri dobre korake ne. Hitiva, toda najina kolena se ne znajdejo tako hitro. Moje levo bi moralo z njegovim desnim, a kaj ko je Osvobodilni Napad nad nama pa še Kurbin Hura zraven in krohot tistih ob strani tovarnjaka. Čimprej hočeva v kot, a je še glava na poti, ko ne veš kam bi z njo, kolena pa tudi bolijo od trdih tal.

V kotu pa spet: „Obrnita se tako, da bosta gledala nazaj!”

Sedaj morava s stisnjenimi zobmi obračati. Žice v zapestjih in komolcih se napenjajo in režejo v živo.

Nazadnje se le usidrava, kabina ostane za nama, jaz ob tovrnjakovi stranici in partizanovih nogah, Miha na levici poleg mene.

A še ni konca: „Glavo na tla!”

Za ponižanje ali za mučenje?

Za oboje se mi zdi. Mihov komolec mi bo vsak čas odtrgal roko v zapestju, tako nateguje vezi. Verjetno moj komolec opravlja isto z njegovim, a kaj moreva med gorjačo v partizanovih rokah in Kurbinim Hurajem iz partizanovega grla.

Kasneje sem se zavedel, da je bil vzrok za glave ob tleh drugačen. Osvobojene kočevske široke ljudske množice niso smele videti ne vedeti, kakšen zmagoslaven plen vozijo NOBorci na sodišče. Naši hrbti so morali ostati pod višino stranic na tovrnjaku.

Za nama prikobacajo drugi dvojčki. Pri vseh je isti postopek. Na obrazih se vsem zrcali ista bolečina. Med Kurbinimi Huraji od časa do časa zaslišim pridušen stok.

Stisnejo nas skupaj. Par pred nama ima svoja stopala med najinimi koleni. Kri sili v glave, hrbti klečečih tvorijo novo ploskev v višini tovrnjakovih stranic. Kot množica mohamedancev smo, kot da molimo Alaha. Samo med hrbti mole kvišku zvezane roke in komolci. Z njimi se ne moremo opreti ob tla, zato so pa bolečine v pasu hujše, v mojem pa še najbolj. Stražar mi je položil svojo levo nogo na hrbet, zato da udobneje stoji in lažje maha.

Koliko nas je na tovrnjaku?

Ne morem reči zagotovo. Najmanj pa tri vrste po pet stisnjenih in stlačenih dvojčkov.

Na tovrnjak skočita še zadnja dva vogelna partizana, oborožena in opremljena z gorjačami kot prednja dva, še nekaj besedi pri kabini in zadnja stranica se z ropotom zapre.

„Tišina!” zakriči partizan. Tovornjak se premakne in zapelje na kočevsko cesto z živim, a neslišnim tovorom.

Stranice tovarnjaka niso iz celega. Med deskami lahko opazujem okolico. Vozimo mimo gradu, preko Rinže, do vasi Željne. Pot postaja vedno slabša. Tovornjak odskakuje, mi pa na kolenih. Vedno bolj jih čutimo. Od časa do časa si kdo od nas skuša olajšati položaj, pa je že nad njim Kurbin Hura in Osvobodilni Napad. Hvalim Boga, da klečim ob stražarju. Nad menoj ne more mahati tako silovito, kot nad tistimi, ki so bolj oddaljeni.

Pri tleh se sliši šepetajoča molitev. Oče naš, Češčena Marija in druge molitvice, vse vprek in vsak za sebe. Zaradi ropota tovarnjaka jih stražarji ne morejo slišati. Tudi jaz spet obudim kesanje, saj vem, kakšno bo sodišče, kamor nas peljejo.

Že vozimo skozi gozd.

Majhna gmajna.

Tovornjak zapelje vanjo, se ustavi, pa spet hitro potegne. Začne po njej počasi voziti v krogu, okoli in okoli, večkrat.

Ali smo prezgodnji za sodišče in trošijo tukaj previšnji čas? Ali bi nas radi zmedli?

Tovornjak se spet ustavi in obstane. Šepetajoče molitvice prenehajo.

„Ali kdo ve, kje smo?“ se zadere partizan.

Glave se dvignejo, vidim pa samo gmajno, gozd in cerkvico sv. Ane na Mali gori v daljavi.

Zaslišim pa tudi zelo oddaljeno streljanje.

Nihče ne odgovori.

„Glave dol!” ukaže partizan.

Tovornjak odpelje, sedaj pa kljub njegovemu ropotu čujemo strele. Kot odgovor nanje pa naenkrat zelo močan glas iz sredine sklonjenih glav:

Čast bodi Očetu in Sinu in Svetemu Duhu,

-tukaj poprimemo vsi, v začetku precej medlo, a vedno bolj na glas -

kakor je bilo začetku, tako zdaj in vselej in vekomaj, Amen!

Amen....ššš....Amen....ššš....Amen.... se mi zdi, da šume drevesa, mimo katerih brzimo.

Močni glas mirno moli naprej. Vsaj pri molitvi imamo mir... Zares mir?...

Oče naš, kateri si v nebesih....

Tedaj se pa izkažejo naši stražarji. Ali se v prvem hipu niso zavedli? Ali niso pričakovali kaj takega od žrtvene živine, ki jo vozijo? Ali glede molitve ni bilo nobenih ukazov v operativnem načrtu ofenzive Temeljev Osvobojenja? Ali so se doslej samo spogledovali, kaj naj naredijo, da rešijo čast Narodno Osvobodilne Borbe?

Naenkrat se razbesne. Napadajo nas z vso silo. Kurbini Huraji se izpremene v bogokletstva. Moj stražar mi stopi prav na tilnik, da se lažje stegne in udriha, kolikor mu daje moč.

S tem pa rešuje mojo glavo.

Posvečeno bodi Tvoje ime....

se glasi naprej, bolj občuteno kot nikoli prej v življenju...

pridi k nam Tvoje kraljestvo, zgodi se Tvoja volja....
tudi sedaj, naj se zgodi, karkoli hoče...

kakor v nebesih, tako na zemlji.

Daj nam danes nas vsakdanji kruh in odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom....

tudi tem tukaj, saj so od sovraštva ostekleli...

in ne vpelji nas v skušnjavo, temveč reši nas hudega....

prav tega tukaj in tega kar slutimo, da prihaja in čimpreje,
prosimo... ponižno prosimo...

Amen.

Češčena Marija....--

**--Blagoslovljen je sad Tvojega telesa, Jezus,
ki je za nas krvavi pot potil.**

**Sveta Marija, Mati Božja, prosi za nas grešnike ...
zdaj....,**

nič „in“ saj vemo da je zdaj,

ob naši smrtni uri

že slišimo njeno tiktakanje...

Amen.

Tovornjak se izpremeni v preganjano Cerkev na
kolenih in na kolesih. Saj je Jezus dejal da bo On tam, kjer
bosta vsaj dva zbrana v njegovem imenu. Odpira se mi duša.
Navdaja me zaupanje, da me Bog ne bo zavrzel, ko mu bom
moral v kratkem dajati odgovor.

Naši stražarji pa, vsi prekaljeni Narodno Osvobodilni
Borci se spremene v valpte Početnika Zlobe in Sovraštva.
Razdraženi in pobesneli herojsko mlatijo in udrihajo po
hrbtih, po zvezanih rokah, po glavah, da se iz las že cedi kri.
Tolčejo po ponižanih, zvezanih z žico, izmučenih od bolečin v
kolenih, zapestjih, pasovih, komolcih.

Grize jih bes, ko ne morejo ustaviti glasne in vedno
bolj zborne molitve teh, sklonjenih pod njimi a vendar
olajšanih od prošenj k Bogu za zveličavno milost ob smrti, ki
ji s pokanjem že pritrkava.

Ob smrti, ki so jo vseskozi odganjali proč od slovenske
sirotinje, pa je sedaj prišla ponje, ko so izdani in brez moči.
Ob smrti, ki je nad njimi že zamahnila s svojo koso in jih ne
bo več izpustila iz svojega koščenega objema.

Siloviti udarci padajo vseprek, od vseh štirih strani.
Naša molitev rožnega venca, vedno bolj zbrana, vedno bolj

izpričevalna pa teče naprej. Kri iz glav teče, tovarnjak teče, Cerkev na kolesih teče, vse teče, najhitrejša pa teče naša bližnjica v večnost.

Komaj domolimo do Kristusovega bičanja, že zapelje tovarnjak v gmajno. Drugi ob njem. Vse se ustavi: - Tovarnjak, Osvobodilni Napadi NOBorcev, njihova bogokletstva, naša molitev.

Zadnja stranica tovarnjaka se odpre in pade. Glave, skoro vse krvave, se dvignejo. Z Mihom lahko vidiva, da sva jo še poceni odnesla.

Na sodišču smo!

Na sodišču???

Kaj pa streljanje, ki je zelo blizu, kaj pa nečloveško tuljenje z Osvobodilnimi Napadi in Kurbinimi Huraji, ki se čutijo še bliže!?

Starčkov Jože me je po svoji osvobodilno-borčevski navadi spet potegnil za nos. Nalagal me je.

Šele sedaj, ko tole pišem, se zavedam, da je v svojem narodno-osvobodilnem jeziku pravzaprav govoril resnico.

V takem, borčevskem jeziku pa *sodišče* po starem pomeni *MORIŠČE*.
